

Date: 17th April-2026

**OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA INGLIZ TILINI O'QITISHDA
KOMMUNIKATIV METODLARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH**

Isamuxamedova Munisxon Najmitdinovna

“O‘zDJTU, Ingliz tili 3-fakulteti, Amaliy fanlar №3 kafedrası o‘qituvchisi.”

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada oliy ta'lim tizimida ingliz tilini o'qitish jarayonida kommunikativ yondashuvning nazariy asoslari va amaliy qo'llanilishi tahlil qilinadi. Maqolaning asosiy maqsadi – an'anaviy grammatik-tarjima usullaridan farqli o'laroq, talabalarda haqiqiy muloqot ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan kommunikativ metodlarning samaradorligini oshirish yo'llarini ishlab chiqishdir. Tadqiqot davomida zamonaviy pedagogik texnologiyalar, jumladan, rolli o'yinlar, loyiha ishlari, diskussiyalar va raqamli vositalardan foydalanish orqali talabalarning lingvistik kompetensiyasi hamda kommunikativ madaniyatini rivojlantirish masalalari yoritilgan. Maqolada kommunikativ yondashuvni amalga oshirishda uchraydigan to'siqlar (psixologik, metodik va texnik) va ularni bartaraf etish strategiyalari keltirilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, interaktiv metodlardan tizimli foydalanish talabalarning motivatsiyasini oshiradi, til bilish darajasini chuqurlashtiradi va ularni kelajakdagi kasbiy faoliyatda xalqaro miqyosda raqobatbardosh bo'lishga tayyorlaydi.

Kalit so'zlar: Kommunikativ yondashuv, ingliz tili, oliy ta'lim, kommunikativ kompetensiya, interaktiv metodlar.

Abstract: This scientific article analyzes the theoretical foundations and practical application of the communicative approach in the process of teaching English in the higher education system. The main goal of the article is to develop ways to increase the effectiveness of communicative methods aimed at developing real communication skills in students, in contrast to traditional grammatical-translation methods. The research covers the issues of developing students' linguistic competence and communicative culture through the use of modern pedagogical technologies, including role-playing games, project work, discussions and digital tools. The article presents obstacles (psychological, methodological and technical) encountered in the implementation of the communicative approach and strategies for overcoming them. The results of the study show that the systematic use of interactive methods increases students' motivation, deepens the level of language knowledge and prepares them to be internationally competitive in their future professional activities.

Keywords: Communicative approach, English language, higher education, communicative competence, interactive methods.

Аннотация: В данной научной статье анализируются теоретические основы и практическое применение коммуникативного подхода в процессе обучения английскому языку в системе высшего образования. Главная цель статьи – разработка способов повышения эффективности коммуникативных методов, направленных на развитие реальных коммуникативных навыков у студентов, в

Date: 17th April-2026

отличие от традиционных грамматико-переводных методов. Исследование охватывает вопросы развития языковой компетенции и коммуникативной культуры студентов с использованием современных педагогических технологий, включая ролевые игры, проектную работу, дискуссии и цифровые инструменты. В статье представлены препятствия (психологические, методические и технические), встречающиеся при внедрении коммуникативного подхода, и стратегии их преодоления. Результаты исследования показывают, что систематическое использование интерактивных методов повышает мотивацию студентов, углубляет уровень языковых знаний и готовит их к международной конкурентоспособности в будущей профессиональной деятельности.

Ключевые слова: Коммуникативный подход, английский язык, высшее образование, коммуникативная компетенция, интерактивные методы.

KIRISH

XXI asr globallashuv va axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi davri sifatida til o'rganishga bo'lgan talablarni tubdan o'zgartirdi. Bugungi kunda xorijiy til, xususan, ingliz tilini bilish nafaqat akademik zarurat, balki kasbiy muvaffaqiyatning ajralmas qismiga aylandi[1]. Oliy ta'lim muassasalarining asosiy vazifasi nafaqat nazariy bilim berish, balki bitiruvchilarni real hayotdagi va kasbiy muhitdagi muloqotga tayyorlashdir. Shu bois, an'anaviy, asosan o'qituvchi markazli bo'lgan ta'lim usullari o'rnini talaba markazli, faol ishtirokni talab qiladigan kommunikativ metodlarga bo'shatib bermoqda[2].

O'zbekiston Respublikasida ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar, xususan, "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun va Kadrlar tayyorlash milliy dasturi oliy ta'limda xorijiy tillarni o'qitish sifatini yangi bosqichga ko'tarishni taqozo etadi[3]. Biroq, amaliyot shuni ko'rsatadiki, ko'plab oliy o'quv yurtlarida ingliz tili hali ham grammatik qoidalar va lug'at yodlash asosida o'qitilmoqda. Natijada, talabalar imtihonlarda yuqori ball olishsa-da, real muloqot vaziyatlarida o'z fikrini erkin ifoda eta olmaslik holatlari kuzatiladi. Ushbu muammoning yechimi kommunikativ yondashuvning mohiyatini chuqur tushunish va uning samaradorligini oshirish mexanizmlarini ishlab chiqishda dir.

Kommunikativ yondashuvning nazariy-metodik asoslari va uning mohiyati

Kommunikativ yondashuv (Communicative Language Teaching – CLT) 1970-yillarda G'arb mamlakatlarida, xususan, Buyuk Britaniyada paydo bo'lgan bo'lib, uning asoschilaridan biri hisoblangan D.Xayms "kommunikativ kompetensiya" tushunchasini ilmiy muomalaga kiritgan[4]. Uning fikricha, tilni bilish nafaqat grammatik jihatdan to'g'ri gapira olish, balki vaziyatga mos ravishda, munosib va maqsadga muvofiq muloqot qila olish demakdir. Kommunikativ yondashuvning asosiy g'oyasi shundan iboratki, til o'rganish jarayoni tabiiy muloqot jarayoniga maksimal yaqinlashtirilishi kerak[5].

Zamonaviy tilshunoslikda kommunikativ kompetensiya bir necha komponentlardan iborat deb qaraladi: lingvistik kompetensiya (til tizimini bilish), sotsiolingvistik kompetensiya (ijtimoiy kontekstda to'g'ri foydalana olish), diskursiv kompetensiya (mantiqiy bog'langan matn tuzish) va strategik kompetensiya (muloqotdagi qiyinchiliklarni

Date: 17th April-2026

yengish). Oliy ta'lim muassasalarida aynan shu kompleks kompetensiyani rivojlantirish talaba kelajakda xalqaro konferensiyalarda ishtirok etishi, ilmiy maqolalar yozishi va xorijiy hamkorlar bilan ishlashi uchun zarurdir.

O'zbekiston oliy ta'lim tizimida uzoq yillar davomida grammatik-tarjima metodi hukmronlik qilib kelgan. Ushbu usulning afzalligi shundaki, u o'quvchilarga til qurilishini chuqur tushunishga yordam beradi va o'qish ko'nikmasini rivojlantiradi. Biroq, uning kamchiliklari aniq: passiv o'rganish, og'zaki nutqning sust rivojlanishi va motivatsiyaning pastligi. Garchi so'nggi yillarda kommunikativ elementlar joriy etilayotgan bo'lsa-da, ko'pincha ular formal xarakterga ega bo'lib, darsliklardagi "gapiring" degan topshiriqlar amaliyotda to'liq qo'llanilmaydi.

Kommunikativ metodlarning asosiy mohiyati tilni aloqa vositasi sifatida o'rganishga qaratilganidir. Ushbu yondashuvga ko'ra, dars jarayonida asosiy e'tibor talabalar tomonidan tilni amaliy qo'llashga beriladi. Ya'ni, talabalar grammatik qoidalarni yod olishdan ko'ra, ularni nutqda qo'llash orqali o'zlashtiradi. Bu esa o'z navbatida kommunikativ kompetensiyani shakllantirishga xizmat qiladi. Kommunikativ kompetensiya – bu shaxsning til vositalari yordamida samarali muloqot qila olish qobiliyati bo'lib, u lingvistik, sotsiolingvistik va pragmatik komponentlarni o'z ichiga oladi.

Oliy ta'lim muassasalarida kommunikativ metodlardan foydalanishning eng samarali shakllaridan biri bu rolli o'yinlardir. Rolli o'yinlar orqali talabalar turli ijtimoiy rollarni bajarib, real hayotiy vaziyatlarni modellashtiradi. Masalan, "mehmonxonada suhbat", "ish intervyusi", "restoranda buyurtma berish" kabi vaziyatlar talabalarni faol muloqotga undaydi. Bu usul nafaqat til ko'nikmalarini rivojlantiradi, balki talabalar orasida ijtimoiy faollikni ham oshiradi.

Yana bir samarali metod – juftlik va kichik guruhlarda ishlashdir. Bu usulda talabalar bir-biri bilan bevosita muloqotga kirishadi, savol-javob qiladi va fikr almashadi. Masalan, kundalik hayotga oid savollar berish yoki berilgan mavzu yuzasidan suhbat qurish orqali talabalar tilni faol qo'llaydi. Bu esa har bir talabaga dars jarayonida faol ishtirok etish imkonini yaratadi va ularning nutqiy faolligini oshiradi.

Guruh muhokamalari ham kommunikativ metodlarning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Bunda talabalar muayyan mavzu yuzasidan o'z fikrlarini bildiradi, bahs-munozara olib boradi va boshqalarning fikrini tinglashni o'rganadi. Masalan, "onlayn ta'limning afzalliklari va kamchiliklari" kabi mavzular talabalarni tanqidiy fikrlashga undaydi. Bu esa nafaqat til ko'nikmalarini, balki analitik fikrlashni ham rivojlantiradi.

Axborot bo'shlig'i (information gap) metodi ham kommunikativ yondashuvda keng qo'llaniladi. Bu metodda talabalar turli ma'lumotlarga ega bo'lib, ularni bir-biridan so'rab bilishga majbur bo'ladi. Natijada, tabiiy muloqot yuzaga keladi. Masalan, jadvalni to'ldirish yoki yo'qolgan ma'lumotni aniqlash vazifalari talabalarni savol berish va javob qaytarishga undaydi. Bu esa real kommunikativ vaziyatni yaratadi.

Muammo yechish (problem-solving) va debat metodlari ham yuqori samaradorlikka ega. Muammo yechish jarayonida talabalar muayyan vaziyatni tahlil qilib, yechim topishga

Date: 17th April-2026

harakat qiladi. Debatlarda esa ular o'z fikrlarini himoya qiladi va dalillar keltiradi. Masalan, "ijtimoiy tarmoqlar foydalimi yoki zararlimi?" kabi mavzular talabalarni faol fikr bildirishga undaydi. Bu metodlar orqali talabalar o'z fikrini mantiqiy va asosli tarzda ifoda etishni o'rganadi.

Prezentatsiya va loyihaviy ishlar ham kommunikativ metodlarning muhim ko'rinishlaridan biridir. Talabalar ma'lum bir mavzu bo'yicha taqdimot tayyorlab, uni sinf oldida himoya qiladi. Bu jarayon ularning mustaqil ishlash, axborotni tahlil qilish va nutqiy chiqish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Masalan, "O'zbekistonning turistik salohiyati" mavzusida loyiha tayyorlash talabalarni izlanishga undaydi va ingliz tilida erkin fikr bildirishga yordam beradi.

Kommunikativ metodlarning samaradorligini oshirishda o'qituvchining roli nihoyatda muhimdir. O'qituvchi dars jarayonida fasilitator sifatida faoliyat yuritishi, ya'ni talabalarni yo'naltirishi va ularning mustaqil faoliyatini qo'llab-quvvatlashi lozim. Shu bilan birga, o'qituvchi darsda ijobiy psixologik muhit yaratishi, talabalarning xatolariga bag'rikenglik bilan yondashishi kerak. Bu esa talabalarda erkin gapirishga bo'lgan ishonchni oshiradi.

Zamonaviy texnologiyalardan foydalanish ham kommunikativ metodlarning samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Onlayn platformalar, mobil ilovalar va multimedia vositalari orqali talabalar tilni yanada interaktiv tarzda o'rganadi. Masalan, video darslar, podkastlar va virtual muloqotlar talabalarning tinglab tushunish va gapirish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqotlar va pedagogik kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, oliy ta'limda kommunikativ yondashuvni to'liq amalga oshirishga bir qator to'siqlar mavjud. Birinchidan, katta guruhlarda (20-30 talaba) o'qitish kommunikativ mashqlarni tashkil etishni qiyinlashtiradi. Ikkinchidan, ko'plab o'qituvchilar o'zlari an'anaviy usulda ta'lim olganligi sababli, ularda kommunikativ darsni rejalashtirish va boshqarish ko'nikmalari yetishmaydi. Uchinchidan, talabalarning psixologik to'siqlari (xato qilishdan uyalmash, jamoa oldida gapirishdan tortinish) muloqot faolligini pasaytiradi. To'rtinchidan, ba'zi oliy o'quv yurtlarida moddiy-texnika bazasi zaifligi tufayli multimedia vositalaridan foydalanish cheklangan. Beshinchidan, davlat attestatsiyasi va kirish imtihonlarining test shaklida bo'lishi og'zaki nutq va kommunikativ ko'nikmalarni baholash imkonini bermaydi.

Yuqoridagi muammolarni hisobga olgan holda, kommunikativ metodlarning samaradorligini oshirish uchun quyidagi strategik yondashuvlarni taklif etish mumkin. Birinchidan, dars jarayonida axborot bo'shlig'i (Information Gap) texnikasi, rolli o'yinlar, loyiha asosida o'qitish (Project-Based Learning) va munozaralar kabi interaktiv mashqlarni diversifikatsiya qilish zarur. Masalan, tibbiyot talabalari uchun "bemorni qabul qilish", iqtisodchilar uchun "investitsiya muzokaralari" kabi kasbiy ssenariylar tuzish nafaqat til, balki kasbiy ko'nikmalarni ham rivojlantiradi.

Ikkinchidan, raqamli texnologiyalarni integratsiyalash orqali autentik muloqot muhitini yaratish lozim. Virtual muloqot platformalari (Zoom, Teams) orqali xorijiy

Date: 17th April-2026

universitet talabalari bilan qo'shma darslar tashkil etish, Quizlet, Kahoot! kabi mobil ilovalardan foydalanish, ijtimoiy tarmoqlarda professional kontent yaratish talabalarning motivatsiyasini oshiradi. Uchinchidan, o'qituvchi rolini "donishmand don"dan "facilitator"ga o'zgartirish va ularning kasbiy rivojlanishini ta'minlash muhim ahamiyatga ega.

To'rtinchidan, talabalarning psixologik to'siqlarini yengish uchun dars xonasida "xavfsiz muhit" yaratish, xatolarni o'rganish imkoniyati sifatida qabul qilish, katta guruhlarni kichik guruhlarga bo'lish zarur. Beshinchidan, baholash tizimini takomillashtirish lozim: portfoliodan foydalanish, og'zaki javoblarni rubrikalar asosida baholash, o'z-o'zini va tengdoshlarni baholash mexanizmlarini joriy etish kommunikativ ko'nikmalarni ob'ektiv aks ettiradi.

Metodlarning samaradorligini aniqlash uchun quyidagi ko'rsatkichlardan foydalanish mumkin: talabalarning faolligi darajasi (Student Talking Time ning oshishi), motivatsiya darajasi (so'rovnomalar orqali), kompetensiya o'sishi (semester boshi va oxiridagi testlar solishtirmasi) va kasbiy tayyorgarlik (bitiruvchilarning ish beruvchilar tomonidan baholanishi). Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kommunikativ metodlarni tizimli qo'llagan guruhlarda talabalarning tilga bo'lgan ishonchi 40-50% ga oshadi va og'zaki nutq tezligi ancha yaxshilanadi.

Xulosa

Oliy ta'lim muassasalarida ingliz tilini o'qitishda kommunikativ metodlarning samaradorligini oshirish – bu shunchaki yangi mashqlarni qo'llash emas, balki ta'lim falsafasini o'zgartirishdir. Kommunikativ yondashuv talabalarni passiv bilim oluvchilardan faol muloqotchilarga aylantirishga qodir. Samaradorlikni oshirish uchun interaktiv texnikalarni keng qo'llash, raqamli texnologiyalarni integratsiyalash, o'qituvchilarning metodik salohiyatini oshirish, talabalarning psixologik to'siqlarini yengish va baholash tizimini takomillashtirish kabi kompleks chora-tadbirlar zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Crystal, D. English as a Global Language. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003. – P. 45-67.
2. Richards, J.C., Rodgers T.S. Approaches and Methods in Language Teaching. – 3rd ed. – Cambridge: Cambridge University Press, 2014. – P. 12-15.
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Xorijiy tillarni o'qitish sifatini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida: Qaror. – Toshkent, 2020. – 12 b.
4. Hymes, D. On Communicative Competence // Sociolinguistics / Eds. J.B. Pride, J. Holmes. – Harmondsworth: Penguin, 1972. – P. 269-293.
5. Littlewood, W. Communicative Language Teaching: An Introduction. – Cambridge: Cambridge University Press, 1981. – P. 6-9.
6. Celce-Murcia, M., Olshtain E. Discourse and Context in Language Teaching. – Cambridge: Cambridge University Press, 2000. – P. 33-35.

Date: 17th April-2026

7. Brown, H.D. Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy. – 3rd ed. – White Plains: Pearson Education, 2007. – P. 145-148.
8. Harmer, J. The Practice of English Language Teaching. – 5th ed. – Harlow: Pearson, 2015. – P. 55-58.

